
પ્રવચન નં. ૨૯૭ ગાથા-૨૧૮, ૨૧૯ શ્લોક-૧૫૦ બુધવાર, ભાદરવા સુદ ૭,
તા. ૨૯-૦૮-૧૯૭૯

પર્યુષણનો ત્રીજો દિવસ છે ને? આજર્વ ધર્મ, આર્જવ. જે વિચાર હૃદયમાં રહ્યો હોય એ જ વચનમાં રહે. એવી સરળતા હોય. સમ્યગ્દર્શન સહિત આ આર્જવ ધર્મ છે. નિશ્ચયથી તો મુનિને હોય છે પણ સમ્યગ્દષ્ટિને પણ એ ગૌણપણે હોય છે. તે બહાર પરિણમે. જેવું હૃદયમાં હોય એવું વચનમાં રહે તેવું જ બહાર શરીર વડે પણ તે પ્રમાણે કાર્ય કરવામાં આવે. આહાહા...! એનું નામ આર્જવ નામ સરળ (ધર્મ છે), સમ્યગ્દર્શન સહિત. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ઇ તો વ્યવહારની વાત છે ને?

ઉત્તર :- આ પરમાર્થની વાત છે, વ્યવહારની નહિ. ઇ ભાષા છે પણ અંદર સમ્યગ્દર્શન સહિત સરળતાનો નિશ્ચય ભાવ એવો હોય કે જેવું હૃદય છે તેવી વાણી ને વાણી છે તેવું વર્તન (હોય). આહાહા...! ઝીણી વાત છે, ભાઈ! આ તો દસલક્ષણી પર્વ ચારિત્રના ભેદ છે. મુનિપણું છે એને દસલક્ષણ ધર્મ હોય છે. સાચા સંતને અંતર અનુભવસહિત. કહે છે કે, એ સરળતા તો એનો આર્જવ સ્વભાવ અને ધર્મ છે. આહાહા...! એ આર્જવ ધર્મ છે.

એનાથી વિપરીત બીજાને દગો દેવો એ અધર્મ છે. એ બન્ને ક્રમશઃ.. સરળતાદિ છે એમાં વિકલ્પની મુખ્યતા લીધી છે અહીં. છે તો સરળ અંદર સ્વભાવ પણ એને વિકલ્પ એવો હોય છે કે તેનું ફળ સ્વર્ગ દેવગતિ છે અને દગાનું ફળ નરકગતિ છે. અહીં લોકમાં એકવાર પણ કરવામાં આવેલું કપટ.. વ્યવહાર જન્મથી કપટવ્યવહાર, જન્મથી માંડીને ભારે કષ્ટોથી એટલી બધી મુનિના સરાગ દોષ ઉત્પત્તિ આદિ ગુણોનો અતિશય છાયા ઘાત કરે છે. આહાહા...! કપટ છે એના ગુણની છાયા પણ રહેતી નથી ત્યાં તો. આહાહા...! વક્તા, અસરળતા એવું કરનારને ગુણની છાયા પણ, ગુણ તો રહેતા નથી છાયા એની રહેતી નથી.

ઉક્ત માયાચારથી ક્ષમાદિ ગુણોની છાયા પણ બાકી રહેતી નથી. મૂળમાંથી નષ્ટ થઈ જાય છે. આહાહા...! કારણ કે તે કપટપૂર્ણ વ્યવહારમાં વાસ્તવમાં ક્રોધાદિ બધા દુર્ગુણો પરિપૂર્ણ થઈને રહે છે. આહા...! ક્રોધ, માન, માયા, લોભાદિ કષાયો જે સંસાર છે.. આહા...! કષ

(એટલે) કૃશ, સંસાર (એટલે) આય. જેમાંથી પરિભ્રમણનો લાભ થાય એવા કષાયો એક પણ કરેલા બધા કષાયો સાથે. કોધાદિ બધુ દુર્ગુણો પરિપૂર્ણ થઈને રહે છે. આહાહા...! ખેદ છે કે તે કપટવ્યવહાર એવું પાપ છે કે જેના કારણે આ જીવ નરકાદિ દુર્ગતિ એવા માર્ગમાં ચિરકાળ સુધી પરિભ્રમણ કરે છે. આહાહા...! કપટાદિ તીવ્ર કષાયથી તો એ નિગોદમાં જાય, એમ કહે છે. આહાહા...! નિગોદ એ તિર્યંચ છે ને? તે તીરછો જે કપટ, મહામાયાવી.. આહાહા...! જેના હૃદય હાથ ન આવે, માયાના કપટના ઊંડાણમાં પત્તો ન લાગે એનો, એવા માયાચારી.. આહાહા...! મરીને નિગોદમાં જાય, જ્યાં જીવ છે એવી કબુલાત પણ બીજાને ન થાય. આહાહા...! એ ઠેકાણે જાય. માટે ધર્માત્માએ સમ્યગ્દર્શન સહિત સરળતાના ભાવને અપનાવવો. આહાહા...!

અહીં તો એક વિચાર આ આકૃતિનો આવ્યો છે કે, આકાશ છે એને પણ આકૃતિ છે. આહાહા...! અરે...! જુઓ તો (ખરા)! વ્યંજનપર્યાય છે ને? આહાહા...! આ અલોક છે ને, અલોક ખાલી? ક્યાંય અંત નથી. છતાં એને વ્યંજનપર્યાય-આકાર છે. આહાહા...! એ વાંચેલું તે દિ'નું ખબર છે. આમાં અધિકાર છે, આકૃતિનો, શુદ્ધદ્રવ્યનો અધિકાર. 'માણેકચંદ' એ લેતા, 'માણેકચંદ' પંડિત હતા ને? અહીં તો પહેલેથી ખબર છે. આહાહા...!

એવી જેની વિશાળતા, એવી વિશાળતા જેને અંતરમાં બેઠી છે એને માયા ને કપટ કેમ હોય? એણે એનું વર્ણન લીધું. 'જાણંતો શુદ્ધ અપ્પાણં' એમ. એ શબ્દ મૂક્યો છે. આવે છે ને? એમ કે, શુદ્ધ દ્રવ્યની આકૃતિ અને શુદ્ધ દ્રવ્યનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ, જેને જ્ઞાનમાં, ભાનમાં જેને બેસે.. આહાહા...! એની દશા સર્વજને પામવાની લાયકાત થઈ જાય. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

સિદ્ધને આકાર છે. નિરાકાર નિરંજન કહેવામાં આવે છે એ તો જડનો આકાર નથી (એટલે). આહાહા...! અહીં શું કહેવું છે? વસ્તુ આખી આમ એવી છે. એ વસ્તુને જેવી છે તે રીતે જ્ઞાનમાં, શ્રદ્ધામાં જાણવી અને માનવી, એમાં કપટનો ને માયાનો અવકાશ નથી. એવી સરળતામાં, ધર્મી સરળતામાં પરિણમી રહ્યા છે. એનું ફળ તેને મોક્ષ છે. પણ વિકલ્પ છે થોડો તેથી એનું ફળ સ્વર્ગ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! દસલક્ષણી પર્વ એટલે તો અલૌકિક ચીજ છે, બાપુ! એ કંઈ.. આહાહા...! ભાવલિંગી સંતો જેને-દસલક્ષણીને આરાધે છે. આહાહા...! એ અલૌકિક વાતું છે. અહીં ક્યાં આવ્યું છે? ભાવાર્થ?

‘સમયસાર’ ‘નિર્જરા અધિકાર’, ૨૧૮-૨૧૯નો ભાવાર્થ. આહાહા...! ‘જેમ કાદવમાં પડેલા સુવર્ણને કાટ લાગતો નથી અને લોખંડને કાટ લાગે છે, તેમ કર્મ મધ્યે રહેલો જ્ઞાની...’ આહાહા...! શુભાશુભ પરિણામની મધ્યમાં રહ્યો પ્રભુ, આહાહા...! છતાં તેને કર્મ બંધાતું નથી. ધર્મી ‘કર્મથી બંધાતો નથી અને અજ્ઞાની કર્મથી બંધાય છે.’ એ શુભાશુભ પરિણામની મધ્યમાં જ એની દૃષ્ટિ ત્યાં છે. ધર્મીની દૃષ્ટિ શુભાશુભ પરિણામના કાર્ય કાળે પણ, શુભાશુભ પરિણામના કાર્ય કાળે પણ સ્વભાવ ઉપર દૃષ્ટિ હોવાથી તેને શુભાશુભ પરિણામ થયા છે

અને બંધ છે એવું છે નહિ. આહાહા...! ઝીણી વાતું. ‘આ જ્ઞાન-અજ્ઞાનનો મહિમા છે.’ આહા...!

મુમુક્ષુ :- જ્ઞાનનો તો ખરો પણ અજ્ઞાનનો પણ?

ઉત્તર :- અજ્ઞાનનોય મહિમા છે. રાગને એ પોતે પોતાનો માને એ પણ કોઈ અજ્ઞાનનો મહિમા છે. ભગવાન શુદ્ધ ચિદાનંદ પ્રભુ, આહાહા...!

‘ચિદ્રવિલાસ’માં કહ્યું છે, તેરી શુદ્ધતા તો બડી પણ તેરી અશુદ્ધતા ભી બડી. ‘અનુભવ પ્રકાશ’માં કહ્યું છે. આહાહા...! તારી અશુદ્ધતા પણ પાર ન પામે એવી પ્રભુ તારી અશુદ્ધતા છે. આહા...! પર્યાયમાં, હોં! શુદ્ધતાની તો વાત શું કરવી? આહા...! ‘શુદ્ધચેવ લહે અપ્પાણં શુદ્ધ જાણંતો’ શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ ચૈતન્યના પ્રકાશનું પૂર, નૂર-તેજ, એની તો શું વાત કરવી! એની દષ્ટિ થતાં જે નિર્મળ પરિણતિ પ્રગટે એની પણ શું વાત કરવી! આહા...! પણ કહે છે કે, જેને શુભાશુભ પરિણામ થાય એવા સમ્યગ્દષ્ટિને પણ શુભાશુભ ભાવ ઉપર દષ્ટિ નહિ હોવાથી અને ત્રિકાળી ચૈતન્યના પ્રકાશના પૂરને ભાળતો-જોતો હોવાથી તેને બંધ નથી. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? એ ૧૫૦ શ્લોક છે.

શ્લોક-૧૫૦

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

યાદક્ તાદગિહાસ્તિ તસ્ય વશતો યસ્ય સ્વભાવો હિ યઃ
કર્તુ નૈષ કથજ્ચનાપિ હિ પરૈરન્યાદશઃ શક્યતે ।
અજ્ઞાનં ન કદાચનાપિ હિ ભવેજ્જ્ઞાનં ભવત્સન્તતં
જ્ઞાનિન્ મુંક્ષ્વ પરાપરાધજનિતો નાસ્તીહ બન્ધસ્તવ ॥૧૫૦॥

હવે આ અર્થનું અને આગળના કથનની સૂચનાનું કળશરૂપ કાવ્ય કહે છે :-

શ્લોકાર્થ :- [ઇહ] આ લોકમાં [યસ્ય યાદક્ યઃ હિ સ્વભાવઃ તાદક્ તસ્ય વશતઃ અસ્તિ] જે વસ્તુનો જેવો સ્વભાવ હોય છે તેનો તેવો સ્વભાવ તે વસ્તુના પોતાના વશથી જ (અર્થાત્ પોતાને આધીન જ) હોય છે. [ઇષઃ] એવો વસ્તુનો જે સ્વભાવ તે, [પરૈઃ] પરવસ્તુઓ વડે [કથજ્ચન અપિ હિ] કોઈ પણ રીતે [અન્યાદશઃ] બીજા જેવો [કર્તુ ન શક્યતે] કરી શકાતો નથી. [હિ] માટે [સન્તતં જ્ઞાનં ભવત્] જે નિરંતર જ્ઞાનપણે પરિણમે છે તે [કદાચન અપિ અજ્ઞાનં ન ભવેત્] કદી પણ અજ્ઞાન થતું નથી; [જ્ઞાનિન્] તેથી હે જ્ઞાની !

[મુંક્ષ] તું (કર્મોદયજનિત) ઉપભોગને ભોગવ, [ઇહ] આ જગતમાં [પર અપરાધ જનિત: બન્ધ: તવ નાસ્તિ] પરના અપરાધથી ઊપજતો બંધ તને નથી (અર્થાત્ પરના અપરાધથી તને બંધ થતો નથી.)

ભાવાર્થ :- વસ્તુનો સ્વભાવ વસ્તુને પોતાને આધીન જ છે. માટે જે આત્મા પોતે જ્ઞાનરૂપે પરિણમે છે તેને પરદ્રવ્ય અજ્ઞાનરૂપે કદી પરિણમાવી શકે નહિ. આમ હોવાથી અહીં જ્ઞાનીને કહ્યું છે કે-તને પરના અપરાધથી બંધ થતો નથી તેથી તું ઉપભોગને ભોગવ. ઉપભોગ ભોગવવાથી મને બંધ થશે એવી શંકા ન કર. જો એવી શંકા કરીશ તો ‘પરદ્રવ્ય વડે આત્માનું બૂરું થાય છે’ એવું માનવાનો પ્રસંગ આવે છે. આ રીતે અહીં જીવને પરદ્રવ્યથી પોતાનું બૂરું થતું માનવાની શંકા મટાડી છે; ભોગ ભોગવવાની પ્રેરણા કરી સ્વચ્છંદી કર્યો છે એમ ન સમજવું. સ્વેચ્છાચારી થવું તે તો અજ્ઞાનભાવ છે એમ આગળ કહેશે. ૧૫૦.

શ્લોક-૧૫૦ ઉપર પ્રવચન

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

યાદ્વક્ તાદગિહાસ્તિ તસ્ય વશતો યસ્ય સ્વભાવો હિ યઃ
કર્તુ નૈષ કથજ્વનાપિ હિ પરૈરન્યાદશઃ શક્યતે ।
અજ્ઞાનં ન કદાચનાપિ હિ ભવેજ્ઞાનં ભવત્સન્તતં
જ્ઞાનિન્ મુંક્ષ્વ પરાપરાધજનિતો નાસ્તીહ બન્ધસ્તવ ॥૧૫૦॥

‘આ લોકમાં જે વસ્તુનો જેવો સ્વભાવ હોય છે તેનો તેવો સ્વભાવ તે વસ્તુના પોતાના વશથી જ (અર્થાત્ પોતાને આધીન જ) હોય છે.’ આહાહા...! વસ્તુ ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ પવિત્ર છે તે પોતાને આધીન છે. અપવિત્રતા એ પરને આધીન છે, નિમિત્ત આધીન (છે). આહા...! શુદ્ધ સ્વભાવ જે ભગવાન પરમાનંદ પ્રભુ, એ શુદ્ધ સ્વભાવ તો પોતાને આધીન-સ્વાધીન છે, એ પરાધીન નથી. આહા...!

‘તેનો સ્વભાવ તે વસ્તુના પોતાના વશથી જ...’ છે. ‘એવો વસ્તુનો જે સ્વભાવ તે, પરવસ્તુઓ વડે કોઈ પણ રીતે બીજા જેવો કરી શકાતો નથી.’ સિદ્ધાંત આ સિદ્ધ કરવો છે. ધર્મીને પોતાની વસ્તુનો સ્વભાવ શુદ્ધ અને પવિત્ર છે તેથી તે પરની સામગ્રીમાં રહ્યો અને પરસામગ્રીને ભોગવે છે એમ દેખાય છતાં પરચીજ, પરપદાર્થને અપરાધે તને અપરાધ થાય એમ નથી. શું કહે છે? ‘પરવસ્તુઓ વડે કોઈ પણ રીતે બીજા જેવો કરી શકાતો નથી.’

[સન્તતં જ્ઞાનં ભવત્] ‘જે નિરંતર જ્ઞાનપણે પરિણમે છે...’ ધર્મી. શુદ્ધ સ્વભાવ ચૈતન્યમૂર્તિ પ્રભુ! અને એનું પરિણમન પણ નિરંતર શુદ્ધ છે. આહા...! તે ‘કદી પણ અજ્ઞાન થતું નથી;...’

તે કોઈપણ રીતે પરદ્રવ્યના કારણે અજ્ઞાની થતો નથી. આહાહા...! જરી ધીરેથી (સમજવું), આ વાત આકરી છે. શું કહે છે?

‘હે જ્ઞાની! તું (કર્મોદયજનિત) ઉપભોગને ભોગવ,...’ ભોગવવાનું કહેતા નથી. એ શબ્દ છે. એને એમ કહે છે, પ્રભુ! તું શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છો ને! તને પરદ્રવ્યની પરિણતિથી તને કાંઈ નુકસાન થાય એવી ચીજ છે જ નહિ. આહાહા...! જડનો ઉપભોગ અને જડની પરિણતિથી તને નુકસાન થાય એવું કંઈ છે જ નહિ, એમ કહે છે. શું કીધું એ?

શરીર, વાણી, મન, પૈસા, લક્ષ્મી, સ્ત્રી, કુટુંબ તરફનું લક્ષ અને ભોગવટો, એને કારણે એ નુકસાન થાય છે, જડને કારણે, એમ નથી અને તું તો જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવી વસ્તુ છો તો તને પરવસ્તુના અપરાધે તને નુકસાન થાય, એવું છે નહિ. ભોગવ કીધું છે. આ તો મુનિ છે. ભોગવનો અર્થ પરદ્રવ્યથી તને નુકસાન નથી, એ નિઃશંક એને ઠરાવે છે. આહાહા...! આ શરીરની ક્રિયા કે વાણીની ક્રિયા કે આ બહારનો સંયોગ એને લઈને ધર્મીને કોઈ અપરાધ થાય, પરદ્રવ્યને લઈને, એમ છે નહિ. અને સ્વદ્રવ્યનો નિરપરાધી સ્વભાવ તો અનુભવમાં પરિણમે છે. આહાહા...! શું કહે છે?

ભગવાનઆત્મા ચૈતન્યના પ્રકાશનો પુંજ પ્રભુ! એનો જેને અંતરમાં સ્વભાવનો સ્વીકાર અને સત્કાર થયો છે એવા ધર્મીને તો શુદ્ધ ચૈતન્યના સ્વભાવનું પરિણમન હોય છે. એ પરિણમન પરદ્રવ્ય વડે કરીને બીજું કરી શકાય એવું નથી. આહાહા...! શરીરની ક્રિયા ગમે તેટલી થાઓ, એમ કહેવું છે. પણ એનાથી નિરપરાધી ભગવાનઆત્માને અપરાધ થતો નથી. આહાહા...! શું કહે છે?

‘હે જ્ઞાની! તું (કર્મોદયજનિત) ઉપભોગને ભોગવ,...’ બહારની સામગ્રીને તું ભોગવ. એટલે તારું લક્ષ ત્યાં જાય તેથી કરીને તને નુકસાન છે, પરને લઈને, એમ નથી. તારું લક્ષ ત્યાં જાય અને વિકલ્પ ઉઠે એ તો તારો દોષ છે. પણ એ પરવસ્તુને કારણે તને કંઈ દોષ થાય (એમ નથી). આહાહા...! પૈસા ખુબ રાખ્યા, શરીરની વિષયાદિની જડની ક્રિયા ખુબ થઈ એથી એ જડની ક્રિયાથી તને નુકસાન થાય, એ વાત નથી. તારા ભાવમાં વિપરીત ભાવ હોય તો તને નુકસાન થાય. આહાહા...! ભારે વાતું, ભાઈ!

‘આ જગતમાં...’ [પર અપરાધ જનિતઃ બન્ધઃ તવ નાસ્તિ] આ સિદ્ધાંત સિદ્ધ કરવો છે. ‘પરના અપરાધથી ઊપજતો બંધ તને નથી...’ શરીરની ક્રિયાથી, પૈસાથી, સ્ત્રીના દેહથી એવી ક્રિયાથી તને કંઈ નુકસાન થાય (એમ નથી), એ તો પરદ્રવ્ય છે. આહા...! સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! ‘પરના અપરાધથી ઊપજતો બંધ તને નથી (અર્થાત્ પરના અપરાધથી તને બંધ થતો નથી).’ આ સિદ્ધ કરવું છે, હોં! ભોગવ કીધું છે ઇ કંઈ ભોગવવાનું કીધું નથી. પરદ્રવ્યના સંબંધમાં પરદ્રવ્યને લઈને તને નુકસાન છે એમ નથી. આહાહા...!

ભાવાર્થ :- ‘વસ્તુનો સ્વભાવ પોતાને આધીન જ છે.’ શુદ્ધ ચૈતન્યપ્રભુ, એની શુદ્ધ

પરિણતિ પોતાને આધીન છે. આહા...! ‘માટે જે આત્મા પોતે જ્ઞાનરૂપે પરિણમે છે...’ એટલે કે શુદ્ધ સ્વભાવપણે પરિણમે છે ‘તેને પરદ્રવ્ય અજ્ઞાનરૂપે કદી પરિણમાવી શકે નહિ.’ આહાહા...! જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવી ભગવાન, એ જ્ઞાન ને આનંદરૂપે થાય છે તેને પરદ્રવ્ય કોઈ દિ’ અજ્ઞાન કરાવી શકે નહિ. શરીરની ગમે તેટલી ક્રિયા ને લક્ષ્મીના ઢગલા હોય તો એને લઈને અહીં અજ્ઞાન થાય, એમ છે નહિ.

મુમુક્ષુ :- એની મમતાને કારણે છે.

ઉત્તર :- એ તો પોતાના અપરાધથી છે, સીધી વાત છે. પણ એ તો જ્ઞાનીને તો એ છે નહિ, એમ કીધું અહીંયાં. એ વાત અહીં છે નહિ.

ધર્મીને આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપ છે, તેમ કહ્યું ને? તેને ઈ પરિણમે છે. એટલે અશુદ્ધતા ત્યાં પરિણામમાં છે જ નહિ એને. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આ ‘નિર્જરા અધિકાર’ છે. એટલે જ્ઞાનીના શરીરદિના ભોગને કાળે પણ તેને અશુદ્ધતા ટળતી જાય છે અને શુદ્ધતા વધી જાય છે, એમ કહે છે. કારણ કે પરને લઈને અહીં અશુદ્ધતા થાય એવું નથી. ઝીણી વાત છે. એમ કરીને કોઈ સ્વચ્છંદી થઈ જાય એની આ વાત નથી. આહાહા...!

અહીં તો સિદ્ધાંતનો નિશ્ચય સત્ય શું છે એ સિદ્ધ કરે છે. ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ ચિદ્રૂઢન આનંદકંદ પ્રભુ, એને નિહાળનારો-જોનારો, એને તો જ્ઞાન ને આનંદદિના પરિણમન થાય. એ પરિણમનને પરદ્રવ્યની ક્રિયાઓ એ પરિણમનને ફેરવી શકે કે અજ્ઞાન કરી શકે, એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

‘પરદ્રવ્ય અજ્ઞાનરૂપે કદી પરિણમાવી શકે નહિ.’ આ સિદ્ધાંત સિદ્ધ કરવો છે. પરદ્રવ્યની પરિણતિથી અને પરદ્રવ્યના અંદરના સંયોગ-વિયોગથી તને કંઈ પણ નુકસાન એને લઈને નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એક ભાઈ હતા ને? પંડિત, શું કહેવાય? ‘જામનગર’વાળા. ‘લાલન’! ‘લાલને’ એક પ્રશ્ન મૂક્યો હતો, ભાઈ! કે, આ અમારે મોટો જ્યોર્જ અને એડ.. શું કહેવાય? એડવર્ડ! એને એક સ્ત્રી અને તમે કહો કે, તીર્થંકર ચક્રવર્તીને ૮૬ હજાર સ્ત્રી! રાજા એડવર્ડ ને .. શું કહેવાય બીજો? જ્યોર્જ! એને એક સ્ત્રી હોય, અત્યારે છે. અને ચક્રવર્તી સમકિતી તીર્થંકર, એને ૮૬ હજાર. અરે...! સાંભળ તો ખરો, કીધું. એ ૮૬ હજાર પરદ્રવ્ય છે એ નુકસાનનું કારણ ક્યાં છે? સમજાણું? તો તો શરીર જેનું મોટું જાડું હોય એ નુકસાનનું કારણ અને પાતળું શરીર નુકસાનનું ઓછું કારણ, એમ છે? પરદ્રવ્યને લઈને નુકસાન છે? આહાહા...! એને પોતાનું માનવું (એ નુકસાન છે). ધર્મીને તો એ માન્યતા છે નહિ. આહાહા...! એમ કે, ૮૬ હજાર સ્ત્રી ને તમે એને તીર્થંકર ને સમકિતી કહો. અને અમે એક જ રાણી રાખીએ. પણ હવે તું અજ્ઞાની એને ભાન કે દિ’ છે? ‘લાલન’ હતો, ‘લાલન’, પંડિત ‘લાલન’. ‘અમેરીકા’માં બહુ જાતો એટલે આવું બધું એને (સૂઝે). પછી તો અહીં રહેતા. ભાઈ! માર્ગ જુદા છે, બાપુ! ઝાઝા જડના સંયોગ માટે જ્ઞાનીને બંધનું

કારણ છે, એમ નથી. અને ઓછા સંયોગ માટે તેને બંધ ઓછો છે, એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

નિશ્ચયથી તો ભગવાન પૂર્ણાનંદના નાથમાં નિર્મળ પર્યાયની ઉત્પત્તિ થવી તે સંયોગ છે અને પહેલાની પર્યાયનો વ્યય થવો તે વિયોગ છે. આહા..! એવો તો સંયોગ અને વિયોગ ધર્મીને પણ હોય છે. શું કીધું સમજાણું કાંઈ? ‘પંચાસ્તિકાય’ની ૧૮મી ગાથામાં (આવે છે) કે, પર્યાય થવી, વસ્તુ જે નિત્યાનંદ પ્રભુ છે, એને જે પર્યાય નિર્મળ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન થાય એ પણ પર્યાયનો સંયોગ થયો. અને પૂર્વની પર્યાયનો નાશ થયો એ વિયોગ થયો. સંયોગ અને વિયોગ એની પર્યાયમાં છે. આહાહા..! બહારના કારણે સંયોગ-વિયોગ છે ઇ વસ્તુમાં નથી. આહાહા..!

પ્રશ્ન રાત્રે હતો, એમ કે સંયોગમાં.. એમ હતું ને કાંઈક? સંયોગ ઝાઝા હોય તો એને લઈને આત્માને ક્યાં (નુકસાન છે)? સંયોગને લઈને કંઈ (નુકસાન નથી થતું). પરદ્રવ્ય છે ને? સંયોગી ચીજ પરદ્રવ્ય છે. આ પર્યાય જે સંયોગી છે એ તો સ્વદ્રવ્યની પર્યાય છે. અને શરીર, કર્મ, લક્ષ્મી, કુટુંબ, સ્ત્રી, રાજ આદિ એ પરદ્રવ્ય છે. એ પરદ્રવ્યના કારણે આત્માને બંધન થાય અને અજ્ઞાન થાય, એમ નથી. પોતે જે અજ્ઞાન રાગને એકતાબુદ્ધિથી કરતો એ અજ્ઞાન ટાળ્યું છે. આહા..! એ પરને લઈને અજ્ઞાન નહોતું. એ પોતે એ રાગને એકત્વબુદ્ધિ કર્યું હતું ઇ અજ્ઞાન હતું, એ અજ્ઞાન પરને લઈને નહોતું. તેમ તે અજ્ઞાની ટાળીને જ્ઞાન કર્યું તેથી તેને પરદ્રવ્ય એને કોઈ અજ્ઞાન કરી શકે, એમ નથી. ઝાઝી રાણીઓ ને ઝાઝા ઇન્દ્ર ને ઇન્દ્રાણીઓ એની પરિણતિને પરદ્રવ્ય નુકસાન કરે (એમ નથી). થોડો સંયોગ એને થોડું બંધન અને ઝાઝો સંયોગ એને ઝાઝું બંધન, એમ નથી. અરે..! સમજાણું કાંઈ?

આ તો તત્ત્વનો નિયમ છે કે તત્ત્વ જે પોતાથી જણાણું ને અનુભવાણું, એની દશામાં હવે પરદ્રવ્ય ઝાઝા કે થોડા, એ એને અજ્ઞાન કરાવી શકતું નથી. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..! પરદ્રવ્યને તો સ્વદ્રવ્ય અડતુંય નથીને! પછી થોડા હોય કે ઝાઝા હોય. સમજાણું?

‘આમ હોવાથી અહીં જ્ઞાનીને કહ્યું છે કે-તને પરના અપરાધથી બંધ થતો નથી...’ આ સિદ્ધાંત છે. ભોગવવાનું કહ્યું ઇ ભોગવ એમ કંઈ ધર્માત્મા કહે? પણ એને પરદ્રવ્યને કારણે તને અપરાધ થતો નથી, એ સિદ્ધ કરવા વાત કરી છે. આહા..! સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! ‘તને પરના અપરાધથી બંધ થતો નથી...’ પરના અપરાધથી એટલે શરીરની બહુ ક્રિયા થઈ અને પૈસા ઘણા થયા ને સ્ત્રીઓ ઘણી, માટે એને લઈને અહીં બંધ છે, એમ છે નહિ. આહાહા..!

‘તું ઉપભોગને ભોગવ.’ એનો અર્થ કે, સંયોગમાં તું આવતો ભલે હો, ઇ સંયોગમાં તું નથી આવ્યો. સંયોગ થોડા કે ઘણા એમાં તારું લક્ષ જાય તો વિકલ્પ (થાય) એ વળી જુદી વસ્તુ, પણ એને જાણવામાં તારું લક્ષ જાય, સંયોગ થોડા હોય કે ઝાઝા, એ તો જાણવાનું

લક્ષ, જ્ઞાન જાણે. એટલે ઝાઝા સંયોગમાં આવ્યો માટે એને અજ્ઞાન કરી નાખે અને એના પરિણમનને બદલાવી નાખે, (એમ નથી). આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? આ તો વીતરાગના સિદ્ધાંતો, ભાઈ! આહા...!

અને જેને આ સંયોગો છૂટી ગયા, લ્યોને નગ્ન મુનિ થયો માટે સંયોગો છૂટી ગયા માટે ત્યાં જ્ઞાન શુદ્ધ છે એમ નથી. અને સંયોગમાં ૮૬ કરોડના ઢગલા પડ્યા છે ચક્રવર્તીને, તો એને કારણે એને જ્ઞાનનું અજ્ઞાન થાય, (એમ નથી). આહાહા...! અને જેને નગ્નપણું (થઈને) સંયોગ છૂટી ગયા માટે તેને શુદ્ધ જ્ઞાન થાય, એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? આમ સંયોગ વિનાનો દેખે એટલે લોકોને એમ થાય કે, આહાહા...! આ ત્યાગી છે. પણ અંતરમાં રાગની એકતાબુદ્ધિ પડી છે, મિથ્યાદષ્ટિ ત્યાગી નથી. આહા...! ધર્મનો ત્યાગી છે. આવી વાતું ભારે. બહારના સંયોગના અભાવે ત્યાગીના ત્યાગપણાની મહત્તા દેખાય એ વસ્તુ ખોટી છે. અને બહારના સંયોગની વૃદ્ધિની પુષ્ટિમાં એનું અજ્ઞાન છે, મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાની છે એમ કલ્પવું એ તદ્દન જૂઠું છે. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? આવી વાતું છે. એ કહે છે ને?

‘તને પરના અપરાધથી બંધ થતો નથી...’ શરીરનો સંયોગ ખુબ ઝાઝા પરમાણુ અને સ્ત્રીઓ ઘણી, દીકરાઓ ઘણા, પૈસા ઘણા, મકાન ઘણા એવા કારણે તને બંધ થતો નથી. એ ચીજ તો પર છે. આહા...! ‘તેથી તું ઉપભોગને ભોગવ.’ એટલે કે પરદ્રવ્યના કારણે તને નુકસાન નથી માટે પરદ્રવ્યના સંયોગમાં ભલે હો પણ તને એમાં (નુકસાન નથી). ભોગવનો અર્થ કે સંયોગમાં હો પણ તને બંધન છે નહિ. આહાહા...! આવી વાતું ઉલટપલટની છે.

અહીંયાં તો વર્તમાનમાં જેમ જેમ કંઈ બહારનો સંયોગ ઘટાડે તો એને ત્યાગી માને. તો ઘણા સંયોગ મોટા ૮૬ કરોડ પાયદળ ને ૮૬ કરોડ સ્ત્રીઓ ને કરોડો અપ્સરાઓ સમકિતીને છે પણ એ સંયોગ ઉપરથી એનું માપ ટાંકવું કે એ અપરાધી છે (તો એમ છે નહિ). અને સંયોગ ઘણા ઘટી ગયા અને કાંઈ ન રહ્યું, વસ્ત્રનો ટૂકડોય ન રહ્યો માટે તે ધર્મી છે એવા સંયોગના અભાવથી એનું ધર્મનું માપ ન હોઈ શકે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આહા...! ગજબ વાત છે.

સત્યનો પોકાર છે. સત્ય છે તે ભલે ગમે તેટલા સંયોગમાં દેખાય પણ સત્ છે એને હાથ અંતરમાં અનુભવ દષ્ટિ થઈ છે, જેનું પરિણમન જ્ઞાન ને આનંદનું પરિણમન છે એને ઝાઝા સંયોગોથી કંઈ નુકસાન થાય અને સંયોગો થોડા હોય તો એને કંઈ લાભ થાય એવું છે નહિ. આરે...! આવી વાતું. આહાહા...! ભગવાન સંતો પોતે આ પોકાર કરે છે. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’, ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ આહા...! પ્રભુ! તું સ્વદ્રવ્ય છો ને! સ્વદ્રવ્યની દષ્ટિ અને સ્વદ્રવ્યનું પરિણમન થયું એથી તને પરદ્રવ્યના ઘણા સંયોગમાં તને લોકો દેખે અને તને એમ થઈ જાય કે આ સંયોગા ઘણા (છે) માટે મને નુકસાન થયું, એમ છે નહિ. આહાહા...! જ્ઞાની તો માનતો નથી, પણ લોકો એમ માને ને? આટલો બધો પરિગ્રહ ને આટલી બધી બાયડીઓ ને આટલા

બધા છોકરાઓ. ચક્રવર્તીને બત્રીસ હજાર તો દીકરીયું, ચોસઠ હજાર દીકરા, છન્નુ કરોડ પાયદળ, છન્નુ હજાર સ્ત્રીઓ. પણ કહે છે, એ સંયોગ છે તે એને બંધનું કારણ છે એમ નથી. આહાહા..! એટલે કે પરદ્રવ્ય તે બંધનું કારણ નથી. આહાહા..! સ્વદ્રવ્યમાં જો તેં પરને, રાગને પોતાનો માન્યો હોય, ભલે સંયોગ ન હોય, પણ રાગને પોતાનો માન્યો હોય તો ત્યાં મિથ્યાત્વનો અપરાધ તેં ઊભો કરેલો છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..!

એમ કહીને સિદ્ધાંતનું સત્યપણું પ્રસિદ્ધ કરે છે. એને સંયોગને ભોગવ એમ કહીને કંઈ ભોગવવાનું કહ્યું નથી. પોતાના રાગને અનુભવે અને કાં નિર્વિકારીને અનુભવે. એ સિવાય પરનો તો અનુભવ છે નહિ. પણ અહીં કહેવાનો આશય (એ છે કે) ઘણાં સંયોગોમાં તું આવ્યો, ભલે હો, એ સંયોગ કંઈ નુકસાન કરનાર નથી. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? ‘ચીમનભાઈ’! આવી વાતું છે. સ્વતત્ત્વ જે આત્મા અંદર પરથી ભિન્ન (છે), એને ભલે સંયોગોના ઢગલા હોય એથી કરીને એના આત્માને શું છે? આહાહા..! અને સંયોગો ઘણા છૂટી ગયા હોય માટે તે ધર્મી છે, એવું માપ ક્યાં છે? એને અસંયોગી એવી ચીજ ભગવાનઆત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ.. આહાહા..!

એક ફેરી આકૃતિનું કહ્યું હતું ને? એ સવારમાં વિચાર આવ્યો હતો, વધારે. આ આકાશ આખું. અંત નહિ તોય આકાર છે. આરે.. આરે..! ગજબ વાત છે. જૈનદર્શનનું તત્ત્વ કોઈ અલૌકિક છે. સર્વવ્યાપક આકાશ, એને પણ પ્રદેશગુણને કારણે આકાર હોય છે. અરે..! ભાઈ! સિદ્ધનેય આકાર હોય છે. પોતાના અસંખ્ય પ્રદેશનો આકાર છે ઈ આકાર હોય છે. એ તો નિરંજર નિરાકાર (કહે છે) એ તો પરની અપેક્ષાએ આકાર નથી, એમ કહ્યું છે. અને આણે તો એમ કહ્યું છે એમાંથી કે, આ રીતે આવો આકાર અને નિરાકાર જે રીતે છે એ સમજે અને એનું ધ્યાન કરે તો એને પરથી ભિન્નતાનું ભાન થાય. આહાહા..! આમાં છે. એ ચોપડી વાંચી હતી. કીધું નહિ? ‘માણેકચંદ્રજી’ હતા ને? આહાહા..!

એમ શરીરનો મોટો સ્થૂળ આકાર (હોય) અને શરીરનો થોડો આકાર અને આત્માના પ્રદેશનો આકાર પણ ત્યાં થોડો (છે) માટે તેને નુકસાન છે, એમ નથી. કે થોડો છે માટે લાભ છે, એમ નથી. આહાહા..! કેવળ સમુદ્ઘાત કરે ત્યારે તો લોકના આકાર જેટલો આકાર થઈ જાય એનો. આહાહા..! ભગવાનનો પ્રદેશનો આકાર લોકાકાશ પ્રમાણે થઈ જાય. તો એ આકાર મોટો થયો માટે તેને નુકસાન છે, અને સાત હાથના ધ્યાનમાં હતા, કેવળજ્ઞાનમાં, માટે તેને લાભ છે એમ નથી. આહાહા..! પોતાના નાના-મોટા આકારથી પણ જ્યાં લાભ-નુકસાની નથી ત્યાં પરદ્રવ્યથી નુકસાન છે એ તો છે જ નહિ, એમ કહે છે. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? બહુ જૈનદર્શન, બાપુ! વીતરાગ માર્ગ એવો છે. આહા..! ક્યાંય છે નહિ એ સિવાય. વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર, જેણે એક સમયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોક જોયા એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. એણે પોતાની પર્યાયને જોઈ એમાં જોવાઈ ગયું છે. આહાહા..!

પરથી ભિન્ન છે તો પરના ગમે તેટલા સંયોગ હોય તે તને નુકસાનનું કારણ છે અથવા એ પરના ઘણા સંયોગ તને અજ્ઞાન કરાવી દે, આહાહા...! ઘણા સંયોગો તને વિપરીત બુદ્ધિ કરાવે, તાકાત નથી, કહે છે કોઈની. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? અને ઘણા સંયોગોમાં આવ્યો માટે તને બંધનું કારણ થયું, એમ નથી. કેમકે સંયોગ પરદ્રવ્ય છે તેનાથી તને નુકસાન કાંઈ નથી.

‘તેથી તું ઉપભોગને ભોગવ. ઉપભોગ ભોગવવાથી મને બંધ થશે એવી શંકા ન કર.’ આ વાત છે. ઘણા સંયોગમાં આવ્યો માટે મને બંધ થશે એવી શંકા ન કર, એમ કહે છે. આહાહા...! શું કહ્યું? ભાઈ! ઝાઝા સંયોગમાં શરીરમાં, એવા પૈસામાં, સ્ત્રીના શરીરના સંયોગમાં આવ્યો, આહા...! માટે એને લઈને મને બંધ થશે એમ શંકા ન કર. આહાહા...! શું કહે છે? ભાઈ! આહાહા...! પરના સંયોગમાં તું આવ્યો એ ભલે હો, એનાથી તને બંધ થશે એવી શંકા ન કર, બસ, આ વાત છે. સમજાણું? છે એમાં? આહાહા...! ભોગવનો અર્થ ઈ કે, સંયોગો ઘણા ભલે હો, એમ. પણ એનાથી તને નુકસાન નથી. આહાહા...! તારી દૃષ્ટિ જો રાગ અને પુણ્યના પરિણામ પર ગઈ તો તો તને નુકસાન તારાથી છે, એ પરદ્રવ્યથી નથી. હેં? આહાહા...! હવે આવી વાતું સાંભળવા મળે નહિ, ઝીણી પડે. શું થાય? ભાઈ!

પૂર્ણાનંદનો નાથ પ્રભુ! અનંત ગુણધામ સુખધામ આવે છે ને? ‘શ્રીમદ્’માં. ‘સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ’ આહાહા...! ચૈતન્યજ્યોત અને સુખધામ, આનંદનું સ્થાન, આનંદનું ખેતર છે, એમાંથી આનંદ પાડે. આહા...! એવા જીવને, જેને આનંદ પાડ્યો છે એવા આનંદ સ્વભાવી જીવને પરના નાનામોટા સંયોગને લઈને પરિણામમાં કંઈ ફેરફાર થાય, એમ નથી. સમજાય છે કાંઈ? એને સંયોગમાંથી શંકા ઉઠાવી દીધી કે, આ ઝાઝા સંયોગમાં આવ્યો માટે મને બંધ થશે, જ્ઞાનીને એ ભાવ હોય નહિ. આહાહા...! અરે...! જેને વસ્ત્રનો ધાગો પણ ન રહ્યો, સંયોગ છૂટી ગયો માટે તે ધર્મી છે, એમ નથી. સંયોગના ઘટાડા-વધારાથી ધર્મ ને અધર્મનું માપ એમ નથી. આહાહા...!

‘ઉપભોગ ભોગવવાથી...’ એટલે કે સંયોગમાં આવવાથી ‘મને બંધ થશે એવી શંકા ન કર.’ આહા...! ઝીણી વાત છે, પ્રભુ! એ મારગડા એના જુદા, ભાઈ! આહાહા...! જૈનમાર્ગ કોઈ જુદા, ભાઈ! એ વસ્તુનો સ્વભાવ વર્ણવે છે, પ્રભુ! વીતરાગદેવ પૂર્ણ આત્માનો સ્વભાવ વર્ણવે છે. પ્રભુ! તારો સ્વભાવ તો શુદ્ધ છે ને! અને એ સ્વભાવનું જેને ભાન થયું એને સંયોગો ઘણા દેખાય માટે તેને પાપ થયું કે અપરાધ થયો, એમ નથી. આહાહા...! આ સિદ્ધાંત. આ સ્વચ્છંદી થવા માટે નથી. એને પરથી દોષ થાય એવી શંકા ટાળવાની વાત કરી છે. આહાહા...! આવો ઉપદેશ.

‘જો એવી શંકા કરીશ...’ કે પરદ્રવ્યનો ઘણો સંયોગ માટે મને કંઈ નુકસાન થયું એમ

જો શંકા કરીશ, આહાહા...! ચક્રવર્તીને તો એક એક મિનિટની અબજોની પેદાશ, મોટા નવ નિધાન, છતાં સમકિતીને એને લઈને કંઈ પણ શંકા થાય કે, મને બંધ થશે, (એમ નથી). આહાહા...! ઇન્દ્રને કોડો અપ્સરાઓ સુધર્મને, પણ એ કરોડો અપ્સરાની સંખ્યા ઘણી (છે) માટે મને નુકસાન થશે, એમ શંકા ટાળ. એ શંકા ધર્મને હોય નહિ. આહાહા...! બહારના સંયોગોના ઘણા સંયોગમાં દીઠો માટે તે કંઈ અપરાધી છે, એમ તું માપ ન કર. અને સંયોગો ઘટી ગયા, નગ્ન થયો માટે ત્યાં ધર્મી થયો એમ માપ ન કર, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ આહાહા...! નગ્ન મુનિ થયો, હજારો રાણી છોડી, રાજપાટ છોડ્યા, અરે...! પ્રભુ! એમ રહેવા દે. સંયોગ ઘટાડ્યા અને ઘટ્યા એ તો એને કારણે થયા. એથી ત્યાં ધર્મ છે, એમ નથી. એને સ્વભાવ શુદ્ધ ચૈતન્યઘન ઉપર નિર્લેપ ભગવાન ઉપર જેની દૃષ્ટિ નથી, એણે સંયોગ ઘટાડ્યા છતાં તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહાહા...! આવી વાતું. હેં? બહુ વાત (સરસ છે).

સ્વદ્રવ્ય અને પરદ્રવ્યની વહેંચણી. આહાહા...! પરદ્રવ્યનો ગમે તેટલો સંયોગ હો તને, કહે છે. સંયોગ હો. ભોગવનો અર્થ છે, હોં! સમજાણું? પૂર્વના પુણ્યને લઈને કોઈ સંયોગ ઘણો હોય. સંયોગ હો, ઉપભોગ ભોગવ, એમ નહિ. સંયોગ હો, એથી તને નુકસાન છે, (એમ નથી). આહાહા...! આવો માર્ગ સમજવો પણ હજી (કઠણ પડે). આહાહા...! બહારથી માપ ટાંકવા. હેં? કે, એણે આ છોડ્યું ને એણે આ છોડ્યું ને આણે આ છોડ્યું. પણ ખરેખર તો ગ્રહણત્યાગ વસ્તુમાં છે જ નહિ. પરનો ત્યાગ કરવો અને પરનું ગ્રહણ કરવું એ વસ્તુમાં છે નહિ. એને ઠેકાણે પરનો ત્યાગ થયો ત્યાં એ ત્યાગી થયો (એમ નથી). આહાહા...! શું કહ્યું છે?

ત્યાગઉપાદાનશૂન્યત્વ શક્તિ. પ્રભુ આત્મામાં એવો એક ગુણ છે. અનાદિ સત્ત્વ સત્ત્વપણું, સત્ત્વનું સત્ત્વપણું એવું છે કે પર પરમાણુ કે સ્ત્રી આદિ પરપદાર્થને ગ્રહ્યા નથી તેમ એ છોડતો નથી. ગ્રહણ અને ત્યાગ રહિત જ એનું સ્વરૂપ છે. જે ત્યાગ અને ગ્રહણ રહિત છે એ એમ કહે કે, મેં આને ત્યાગ્યું માટે ધર્મ થયો (તો એમ નથી). આહાહા...! ત્યાં તો નિશ્ચયમાં તો ત્યાં સુધી લઈ ગયા છે કે રાગનો ત્યાગકર્તા પણ હું નથી. એ નામમાત્ર છે. આહાહા...! ભગવાન વીતરાગ સ્વરૂપ પોતે.. આહાહા...! એવી જેને દૃષ્ટિ થઈ, એને રાગનો ત્યાગ છે એ પણ નામમાત્ર છે. કારણ કે પોતે રાગરૂપે થયો નથી, વસ્તુ તો રાગરૂપે છે નહિ. એટલે રાગને ત્યાગ્યું એ ક્યાંથી આવ્યું? કહે છે. ‘સમયસાર’ ૩૪ (ગાથામાં) છે. પરચખાણના અધિકારમાં (છે). ધર્માત્માએ રાગનો ત્યાગ કર્યો એ પણ કથનમાત્ર છે. આહાહા...! એને ઠેકાણે પરનો ત્યાગ કર્યો માટે ધર્મી થઈ ગયો (એમ કેમ હોય?) આવી વાતું છે. અને પરના ઘણા સંયોગોમાં છે માટે તે અજ્ઞાની છે, એમ માપ રહેવા દે, પ્રભુ! એમ વસ્તુનું સ્વરૂપ નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આવી વાતું અટપટી. આ શ્લોક એવો આકરો કીધો. સ્વચ્છંદી થઈ જાય એને માટે નથી આ. હું ગમે તેટલા પરદ્રવ્યને ભોગવું

મારે શું? પણ પરદ્રવ્યને તું ભોગવી શકતો જ નથી. પરદ્રવ્યને અડતો નથી પછી પ્રશ્ન ક્યાં? અહીં તો સંયોગો ઝાઝા હોય માટે કોઈ એમ માપ કરે કે, એને લઈને નુકસાન છે અથવા તને એમ થઈ જાય કે ઘણા સંયોગો છે માટે મને કંઈ નુકસાન છે, એ શંકા છોડી દે. આહાહા...! ‘જો એવી શંકા કરીશ તો ‘પરદ્રવ્ય વડે આત્માનું બૂરું થાય છે...’ આહાહા...! પરદ્રવ્યના ઘણા સંયોગોથી આત્માને નુકસાન છે ‘એવું માનવાનો પ્રસંગ આવે છે.’ પરદ્રવ્યથી આત્માને નુકસાન થાય, બૂરું થાય એવું માનવાનો પ્રસંગ આવે છે. આહાહા...! ચક્રવર્તીને બત્રીસ હજાર તો દીકરીયું, બત્રીસ હજાર જમાઈ, ચોસઠ હજાર દીકરાઓ, ચોસઠ હજાર દીકરાની વહુઓ, છન્નુ હજાર સ્ત્રીઓ. આહાહા...! તે સંયોગથી તું માપ કરવા જાઈશ કે આને આટલો બધો સંયોગ છે માટે એનાથી કંઈક નુકસાન થાય, સમકિતી છે એનાથી તેને નુકસાન છે, એમ નથી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! જુઓ! વીતરાગ માર્ગના પડકાર તો જુઓ! આહાહા...! સ્વદ્રવ્યને પોતે ભૂલીને અપરાધ કરે એ તો પોતાનું કારણ છે. એ પરદ્રવ્ય એને અપરાધ કરાવ્યો છે અને પરદ્રવ્યના સંયોગો ઘણા માટે શંકા થઈ કે, અરે...રે...! આટલા બધા સંયોગમાં હું ગરી ગયો છું, એમ છોડી દે. ઝીણી વાત છે,

ભગવાન! તારા મહિમાની પાર નથી, પ્રભુ! આહાહા...! આપણે નહોતું આવ્યું? ‘પ્રભુ મેરે તુમ સબ બાતે પૂરા, પ્રભુ મેરે તુમ સબ ભાવે પૂરા.’ આહા...! ‘પરકી આશ કહાં કરે પ્રીતમ, પરકી આશ કહાં કરે વ્હાલા, કઈ વાતે તું અધૂરા?’ નાથ! કઈ વાતે તું અધૂરો છો તે પરની આશા કરે છે? આહા...! સમજાય છે કાંઈ? ‘પ્રભુ મેરે સબ વાતે-સબ ભાવે પૂરા’ જ્ઞાને પૂરા, આનંદે પૂરા, વીર્યે પૂરા, શાંતિએ પૂરા, વીતરાગતાએ પૂરા, સ્વચ્છતાથી પૂરા, પ્રભુતાથી પૂરા. આહાહા...! એ પ્રભુતાનો, અસંગનો જેણે સંગ કર્યો એને બહારના સંગના ઝાઝા સંગથી તને નુકસાન છે, એ રહેવા દે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? ભગવાન રાગના સંગ વિનાની ચીજ છે. એવા અસંગનું જેને જ્ઞાન થયું છે એને રાગ આવ્યો અને સંયોગ ઘણા આવ્યા માટે તેને નુકસાન છે એમ નથી, કહે છે. એ રાગનો એ જાણનાર છે. આહાહા...! અહીં તો દષ્ટિ અને દ્રવ્યની વિશેષતાની વાતું કરી છે. આવી વાત છે, ભાઈ!

વીતરાગ માર્ગના માપ બહુ જુદી જાતના છે. આહાહા...! માણુ, માણુ નથી કહેતા આ? માણુ એટલે માપ છે એનું નામ. માણુ નહિ? દાણાને માપે. નાણું શું કહેવાય? માપ કરે છે માટે માણુ. છાણા કેટલા ભરાય છે? એમ ભગવાનઆત્મા માપ કરે છે. પોતાનું અને પરનું માપ કરે, બાકી પર મારા છે એવું અંદર માનતો નથી. આહાહા...! પ્રમાણ કીધું છે ને? પ્રમાણ કહો કે માપ કરનાર કહો, બધું એક છે. પ્ર—વિશેષે માણુ. આહા...! આ નામ પડ્યું છે તો માણુનો અર્થ ઇ છે કે, દસ શેરનું માપ આપે છે. માણું હોય ને લોઢાનું? એમ ભગવાન જ્ઞાનની પર્યાય માપ આપે છે, પોતાનું અને પરનું સ્વરૂપ કેવું છે તેનું માપ

આપે છે. આહા...! પર મારા છે ઇ વાત એના જ્ઞાનપ્રમાણમાં નથી. તેમ પરનો ઘણો સંયોગ થયો માટે પ્રમાણ, એ પ્રમાણ તો એનું જ્ઞાન કરે, સમજાય છે? પણ એ સંયોગો ઘણા થયા માટે તેને કંઈક નુકસાન છે અને જેને સંયોગો ઘણા છૂટી ગયા માટે તેને ધર્મનો લાભ છે, (એમ) રહેવા દે. આહાહા...! આવી વાતું છે. હેં? આહાહા...!

‘જો એવી શંકા કરીશ તો ‘પરદ્રવ્ય વડે આત્માનું બૂરું થાય છે’ એવું માનવાનો પ્રસંગ આવે છે.’ આહાહા...! કરોડો અપ્સરાઓ છે માટે મને બંધનું કારણ છે એમ રહેવા દે, એમ છે નહિ. આહાહા...! અને બિલકુલ અમે બાળબ્રહ્મચારી (છીએ), સ્ત્રીનો ત્યાગ કર્યો, પરનો બધો ત્યાગ કર્યો છે માટે મને ધર્મ થયો, એમ રહેવા દે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! શું શૈલી! ગજબ વાત છે! આ વાત બેસવી, બાપુ! વીતરાગ ત્રિલોકના નાથની. આહાહા...! ભગવાન હીરલો ચૈતન્યનાથ, જેને જાગ્યો ને માન્યો ને અનુભવ્યો, કહે છે કે, તેને સંયોગો ગમે તેટલા હોય, તું શંકા ન કરીશ કે આને લઈને મને નુકસાન થશે. આહાહા...! જરી આજનો વિષય ઝીણો છે. ગાથા આવી છે ને! આહા...!

‘આ રીતે અહીં જીવને પરદ્રવ્યથી પોતાનું બૂરું માનવાની શંકા મટાડી છે;...’ પરનો સંયોગ કર અને સંયોગમાં તને વાંધો નથી, ભોગવ, એમ કહેવાનો આશય નથી. સમજાણું કાંઈ? પરદ્રવ્યથી જીવને બૂરું થતું માનવાની શંકા મટાડી છે. પરદ્રવ્ય ઝાઝા માટે મને નુકસાન થશે, એ વાત રહેવા દે. તારી દષ્ટિ જો દ્રવ્ય ઉપરથી ખસી ગઈ અને રાગને પોતાનો માન્યો તો તને નુકસાન છે. પછી ભલે સંયોગો બિલકુલ ન હોય અને સંયોગોના ઢગલા હોય. આહાહા...! કીધું હતું ને? ઇ ‘લાલન’ એમ કહેતા કે, અમારો બાદશાહ આવડો મોટો, હિન્દુસ્તાનનો રાજા (હોય તોપણ એને) એક સ્ત્રી અને તમે કહો કે, અમારા તીર્થંકર ચક્રવર્તીને છન્નુ હજાર સ્ત્રી. તે શું છે? કીધું. આંકડો ઝાઝો માટે શું?

મુમુક્ષુ :- એકને માને તોય મારી માને છે.

ઉત્તર :- પણ એક છે એ પણ એનો ક્યાં છે ઇ? એક ને કરોડ, એની ક્યાં છે? એ તો સંખ્યા બહારની છે. અને બહારની સંખ્યાને આધારે આત્માને નુકસાન કે અનુકસાન છે, એમ છે? આહાહા...! ભલે સંયોગો કાંઈ ન હોય પણ અંતરમાં જેણે ભગવાન ચિદાનંદને રાગસહિત ને રાગવાળો માન્યો, આહાહા...! ભલે એ દિગંબર મુનિ હોય તોપણ એ મિથ્યાદષ્ટિ છે. આહાહા...! અને છન્નુ કરોડ પાયદળની વચ્ચે ભોગમાં પડ્યો (હોય), ‘ભરત’ ચક્રવર્તી હંમેશાં સેંકડો કન્યાઓ પરણતો, રાજકન્યા. છન્નુ કરોડ એટલે? ‘ભરતેશ વૈભવ’માં આવે છે. ‘ભરતેશ વૈભવ’ છે ને? હેં? ‘ભરતેશ વૈભવ’. વાંચ્યું છે, એમાં ઇ આવે છે કે, હંમેશાં સેંકડો રાજકન્યા પરણે. તે તો સંયોગ છે. સંયોગને એ અડે છે કે દિ? દષ્ટિમાં તો તેનો ત્યાગ છે. દષ્ટિમાં તો રાગનો ત્યાગ છે તો વળી પરવસ્તુનો ત્યાગ, એ તો પ્રશ્ન શું? એ તો પહેલેથી જ પરવસ્તુનો ત્યાગ તો એના સ્વભાવમાં જ છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

અહીંયાં તો ‘જીવને પરદ્રવ્યથી પોતાનું બૂરું થતું માનવાની શંકા મટાડી છે; ભોગ ભોગવવાની પ્રેરણા કરી સ્વચ્છંદી કર્યો છે એમ ન સમજવું.’ આહાહા...! ‘સ્વેચ્છાચારી થવું તે તો અજ્ઞાનભાવ છે...’ આહાહા...! સ્વચ્છંદી થઈને રાગને અને પરને પોતાના માનવા તે તો મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. ‘એમ આગળ કહેશે.’ હવેની ગાથાઓમાં કહેશે.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

અધ્યાત્મની વાત અહીંથી ખૂબ ચાલી તેથી જૈનના નામે કેટલાક એવા નિશ્ચયાભાસી થઈ ગયા છે કે નિશ્ચયથી બધા એક જ છે પણ સમજ્યા વિના શું બધા એક જ છે ! છએ દર્શનને ઘણાં એક માને છે. એક સાધુ અહીં આવેલાં તે કહે, આત્મા નિશ્ચયથી ખાતો નથી પછી દારૂ કે માંસ ખાય તોપણ શું થઈ ગયું! અરે! નિશ્ચયનો અર્થ એવો નથી! જેમાં જેટલી ભિન્નતા છે તેનો વિવેક જ્ઞાનમાં બરાબર આવવો જોઈએ. પોતાની પર્યાયને યોગ્ય તેને આહાર આદિનો વિકલ્પ આવે છે. દારૂ અને માંસ પણ ચાલે-એવું માનીશ તો મરી જઈશ. નિશ્ચયાભાસ કરવા જઈશ તો નિશ્ચય અને વ્યવહાર બંનેને ચૂકી જઈશ. વ્યવહાર આશ્રય કરવા લાયક નથી પણ વ્યવહાર જ નથી એમ માનીશ તો એકાંત થઈ જશે. શાસ્ત્રના બહાને આવા ઊંધા અર્થ કરીને મરી જઈશ. પહેલાં ક્રિયાકાંડનો પક્ષ હતો ત્યારે ક્રિયા કરવી... ક્રિયા કરવી એ જ મુખ્ય હતું અને હવે જ્યાં નિશ્ચયનો પક્ષ આવ્યો ત્યાં ‘ગમે તેવી ક્રિયા ચાલે’ એમ ન હોય. ક્રિયા તેવી ન હોય. મુનિને યોગ્ય જ ક્રિયાનો વિકલ્પ આવે તેમ દરેકને ભૂમિકા અનુસાર જ ભાવ હોય.

આત્મધર્મ અંક-૭, માર્ચ-૨૦૦૭